

A néprajzi kutatások első korszaka Tolna megyében

A néprajzi érdeklődésnek Tolna megyében is voltak figyelemre érdemes előzményei (a Sárköz néprajzi vázlatát pl. a költő *Garay János* már 1833-ban publikálta a Tudományos Gyűjteményben), a *kutatómunkáról* – a szó szoros értelmében – azonban csak a Tolnavármegyei Múzeum megszerveződésétől – az 1890-es évek második felétől – beszélhetünk. *Wosinsky Mór* (1854–1907) – jóllehet ő maga az ősrégészetnek volt Európa-hírű művelője – a megye néprajzi kutatásait is elindította. A komplex megyei múzeum nagyvonalú koncepcióját vázolta fel, s múzeumszervező programjának szükségszerűen része volt a „néprajzi osztály” is. Elsősorban a tárggyűjtést igyekezett megszervezni, de emellett (*Vikár Bélával* egy időben!) a fonográfós népdalgűjtésnek, a dokumentációs célú néprajzi fényképezésnek is kezdeményezője volt. Néprajzi tervai megvalósításában jól felkészült, szorgalmas segítőtársakra talált az ekkortájt még segédlevéltáros *Kovács Aladár* (1860–1930) és a gimnáziumi rajztanár, festőművész és iparművész *Ács (Auerbach) Lipót* (1868–1945) személyében, akik – autodidakta indulásuk ellenére – a szaktudomány jeles úttörői, a néprajzi muzeológia és néprajzi gyűjtés megbecsült munkásai voltak. A következőkben háromjuknak a szekszárdi múzeum szervezésével egybefonódott néprajzi kutató-munkájáról szólnunk.

Múzeumi néprajzi gyűjteményt létrehozni – pedig ekkor már több országos kiállítás és a millenniumi „múzeumi falu” sikerei után vagyunk! – az 1890-es évek második felében még nem volt magától értetődő, szükségszerű múzeumszervezői feladat. 1897-ben csak 9 vidéki múzeum kapott államsegélyt, s ezek közül egyedül a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum őrzött néprajzi anyagot. A következő évben a 20 segélyezett múzeum és könyvtár közül 6 számolt be hivatalos jelentésében számottevő néprajzi anyagról. Ezek között a néprajzi gyűjteménnyel elsőként rendelkező vidéki múzeumok között ott volt a Tolnavármegyei Múzeum (a továbbiak: Sepsiszentgyörgy, Déva, Kecskemét, Kolozsvár, Turócszentmárton).

A néprajzi muzeológia kialakulásának a kezdeteinél vagyunk! *Bárky Zsigmond* (1874–1939) manapság is sokat emlegett, a néprajzi muzeológia „alapműveletének” tekinthető Utmutató néprajzi múzeumok szervezésére című – koncepcionális értékű, s mégis rendkívül gyakorlatias – kézikönyve is csak 1906-ban fog megjelenni. „A tolnavármegyei múzeumi bizottság” 1898. március 8-án keltezett, Tolnavármegye néprajza érdekében címmel közlé tett felhívását ezekhez a *kezdetekhez* kell mérnünk.

A „néprajzi osztály” megszervezésének legfőbb indoka – ez jellegzetesen *Wosinsky* érvelése! – a *teljes-igény*: a múzeum „mely tulajdonképpen vármegyénk történelmét az Ősidőktől kezdve a mai napig akarja bemutatni, a néprajzi osztály nélkül nem lenne teljes.” A tárgyak összegyűjtése – hangsúlyozza a felhívás – rendkívül sürgető, mert „a művelődés fokozatos haladásával... az emberek szokásai, öltözetük, házi szereik és eszközeik is átalakulnak, a civilizáció terjedésével a nép is kivetkőzik külső és belső jellegéből.” Hadd hangsúlyozzuk: nem „szakembereknek”, hanem a falvak vezetőinek fogalmazták meg a néprajzi muzeológia célját. A „hazafias buzgóságra” hivatkozó múzeumszervezést, a néprajzi gyűjtemény létrehozását a közelgő (ekkor még ideiglenes helyen: az új gimnázium épületében tervezett) ünnepélyes megnyitás sürgette, ezért kellett igénybe venni a múzeumigazgatásnak a községi előjáróságok és önzetlen magánzemélyek anyagi támogatásának legkülönbözőbb formáit. Nemcsak egyes tárgyak ajándékozására buzdították a *Wosinsky* és munkatársai által fogalmazott, a helyi lapokban közlé tett, illetve az előjáróságokhoz postázott felhívások. A népviseletes bábukat pl. a községi előjáróságok költségén öltöztették fel a falu jellemző viseletébe. (Ennek az akciónak, mint minden más kezdeményezésnek, eléggé mérsékelt volt a sikere, csekély az eredménye.) Elkelt a sokoldalú társadalmi segítség, mert az államsegély (csak ezt fordíthatták a gyűjtemény fejlesztésére) meglehetősen szerény volt.

Feltűnően gyors ütemű az első évek tárggyarapodása: 1899-ben 1296, 1900-ban 1858, 1901-ben pedig 2168 tárgyat tartottak számon néprajziként. Mai kategorizálásunk szerint azonban ide számítható lenne az „iparművészeti osztály” majdnem teljes gyűjteménye is. Az „iparművészeti” (más forrásokban „iparinak”) emlegetett osztály gyűjtötte ugyanis a céh-emlékeket és az akkori „élő népművészet” tárgyait. *Ács Lipót* azt is megszervezte, hogy a népművészeti tárgyak készítőit árusítással vagy megrendelések szerzésével érdekeltté tegyék a múzeumi bemutatásban. *Steig Flórián* fazekasmester például *Ács Lipótnak* – legfőbb patronusának, szerény műhelye fellendítőjének – „tervei szerint, magyar motívumokkal díszített és készített egyszerű, de usinos anyagedényekkel” mutatkozott be a múzeumban (ezt követően hazai és külföldi kiállításokon is), s fogadta a múzeum munkatársai által közvetített megrendeléseket. A sárközi falvak jegyzőit körlevélben kereste meg a múzeumigazgatóság (a fogalmazványt ugyan csak *Ács Lipót* írta), hogy készítenének a szegény sorsú asszonyokkal szőttes kollekciókat, amit kiállíthatnának a múzeumban. „Ez által a múzeumot látogató közönség azon része, mely a sárközi szőtéssel

még nem ismerős, itt azt megismerve, célszerű és díszes voltának tudatára ébredve, minél több megrendelést tehessen s így ezen speciális vármegyei háziiparunk általánosabb keresletnek örvendhessen nemcsak, hanem maguk az ezzel foglalkozók anyagilag is segítve lennének." Ezeket az akkori piac igényei szerint, a polgári ízléshez valamelyest alkalmazkodva készített „népművészeti tárgyakat” ma már alighanem „klasszikus” daraboknak, a hagyomány példaadóan szép megnyilvánulásainak gondolnánk.

Akkor 1902-ben a jelenlegi, múzeumi célra épített palotában megnyílhatott a közönség előtt az akkoriban az egyik legjelentősebbnek tartott vidéki múzeum, a részletes „kalauz” tanúsága szerint a megye egészéről vázlatos, a Sárköztől pedig reprezentatív képet adó, változatos anyagú és néhány ügyes múzeológiai ötletet is megvalósító volt a két néprajzi terem.

A népművészet bemutatására szánták a legnagyobb teret, de a halászat, az állattartás, a földművelés jellemző tárgyait – tehát díszítetlen munkaeszközöket is – elhelyezték az első teremben. A másutt is kedvelt (pl. a soproni múzeum első kiállításán is alkalmazott) enteriőr-szerű bemutatásnak – egy mai napig korszerűnek tartott kiállítás-technikai ötletnek! – az elfogadását és „továbbfejlesztését” jelzi a sárközi parasztszoba, amelyet „életképpel” színesítettek.

Már az 1902-es avatáskor figyelemre méltó darabszámú, tudatosan az egész megyét mutatni törekvő és tematikailag is változatos volt tehát a székszárdi múzeum néprajzi gyűjteménye, pedig az intenzívebb, módszertanilag is megalapozottabb gyűjtéseit csak ezután kezdte meg Kovách Aladár és Ács Lipót. 1904-ben 2843, 1907-ben 3629, 1914-ben 4505 volt a néprajzi gyűjtemény darabszáma, illetve minden esetben annival több, amennyit az „ipari osztály” tárgyai közül ide számíthatnánk. A világháború kitörésekor sajnos megszakadt ez a töretlen fejlődés: 1915-ben már egyetlen tárggyal sem gyarapodott a néprajzi osztály.

Hozzátehetjük, e feltűnően gyors ütemű fejlődés tudománytörténeti jelentőségét kiemelendő, hogy a Néprajzi Múzeum (akkor: a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Osztálya) Tolna megyére vonatkozó gyűjteménye is ezalatt a másfél évtized alatt alapozódott meg, s ez a gyűjteménygyarapodás sem volt független a helyi kutatók – Kovách Aladár és Ács Lipót – tiszteletreméltó buzgalmatól. 1900-ban a Néprajzi Múzeum mindössze 44 tárgya származott Tolna megyéből (Baranyából 213, Somogyból 560, Zalából 377), és egyetlen Tolna megyei fényképfelvételt sem tartottak számon. 1900–1907 között 658 darabbal gyarapodott a Néprajzi Múzeum Tolna megyei gyűjteménye, amiből 144 darabot Kovách Aladár ajándékként nyugtázott a hivatalos jelentés. Később Ács Lipót magángyűjteményének jelentős része is az országos múzeumba került (1912-től Ács Budapestre költözött és a Néprajzi Múzeum tisztviselője lett).

A Tolnavármegyei Múzeum „néprajzi osztályának” létrejötté és az országos szakmúzeum ugrásszerű gyarapodása a két intézmény és vezető munkatársai sokoldalú kapcsolatának következménye volt. Jankó János (1858–1902) osztályigazgató 1900-ban – Wosinsky Mór meghívására – huzamosabb ideig Szekszárdon tartózkodott, és gyűjtött a Sárköz községeiben, a múzeumi munkatársakkal közösen, megismertetvén pl. a helyi kutatókat az antropológiai adatfelvétel módjával is. 1903-ban Bátky Zsigmond tett hosszabb gyűjtőutat a megye délkeleti részén (pl. Döbröközben, Iregen, Nagykönynyiban, Szakályban és Szakcsón), e falvakból kiváló fényképfelvételeit is ismerjük, valamint a sárközi községekben (a sárközi „szemeskályhát” ez évben be is mutatja a Néprajzi Ertesztőben!) és Váralján. Erre a gyűjtőútra Kovách Aladár kísérte el Bátkyt, s közös munkájuk eredményeiről részletesen be is számolt a helyi újságban (Tolnavármegye, 1903. május 10.).

A közös gyűjtőút meghatározó jelentőségű lehetett Kovách Aladár néprajzi érdeklődésének szélesedésében és elmélyülésében. Ettől kezdve hangsúlyozta Kovách minden hivatalos jelentésében a néprajzi felkészítés fontosságát, s készítette maga is a kiváló felvételeket. Feltűnően kiszélesedett – térben is, tematikailag is – tárgygyűjtése: olyan értelmű teljességre törekedett, mint amelyet – eszményiként – Bátky vázolt fel „útmutatójában”. Alkalmassint Bátkytól eredeztethető Kovách Aladár népi építkezés iránti érdeklődése is.

Amit eddig a Tolna megyei néprajzi kutatásokról elmondottunk, egy vonatkozásban akkor is vitathatatlan, ha ez a vázlat korántsem lehet mentes a nagyvonalú általánosításoktól: a múzeum-szervezés évtizedében a magyarországi néprajzi múzeológia élvonalában volt a Tolna megyei néprajzi kutatómunka. Ez az állításunk, tudománytörténeti állásfoglalásunk azonban majdnem teljesen ellenőrizhetetlen, igazolhatatlan! A jelentésekből – a tárgygyarapodások tételes felsorolása, az ajándékozások névvel-helységnévvél történt nyugtázása ellenére – csupán *sejthetjük*, milyen is lehetett a tárgyi anyag, hiszen a hajdani gyűjtemény java része a II. világháború viszontagságai közepette szétkallódott. Mivel a tárgy- és témagyűjtések csak kis részben realizálódtak egyidejűleg publikációkban is, napjainkra – és tudománytörténeti szempontból – olyan látszat alakult ki, mintha Tolna megye – kivéve a népművészete révén elhíresült Sárközt – kevésbé kutatott lenne, mint Somogy vagy Zala, ahonnan Gönczi Ferenc több monográfiányi néprajzi anyagot publikált. Egy ilyen látszat felületes és igazságtalan sztereotípiák megfogalmazására csábítja az utókor, például ilyenekre: Kovách Aladár „a Sárköz szerelmese” volt, s ezért a néprajzi kutatás „féhérfoltja” maradt a megye többi része – alighanem elaprózódott ideje és energiája a hivatali munkában, ezért írt olyan keveset. (A vármegye főlevéltárosa volt, s csak mellékállásban a múzeum igazgatója, Wosinsky halála után, lehettek tehát hivatali teendői is bőségesen).

Az ilyen általánososító cáfolatnál – legalább tériszerűen – hadd fogalmazzam meg Kovách Aladár tisztes erőfeszítései értékelésének lehetséges szempontjait. Ehhez jó lehetőséget ad az, hogy a múzeumtör-

téneti (publikált és irattári) dokumentumok mellett Kovách Aladárnak a Tolna megyei Levéltárban őrzött, eddig a legcsekélyebb figyelemre sem méltatott kéziratok hagyatékát, valamint a helyi sajtó rendkívül gazdag múzeumi híryanagyát tanulmányozhattam.

1. A Sárközbén gyűjtött a legtöbbet Kovách Aladár, a központi folyóiratokban publikált anyagok közlő dolgozatai (főleg a népviseletről és a népi építkezésről szólóak) a Sárköz-kutatásnak maig „alapművei”, a tervezett összefoglalásnak azonban így is csak töredékeit készítette el. Egy részét ezeknek sem publikálta, illetve szétszórta – tárcacikként – a helyi újságokban, s ezekről az „ismeretterjesztő”, máskor „novellisztikus” formában megírt adatközléseiről a néprajzi bibliográfiák sem informálják az érdeklődőt. Csak-hogy: a Malonyai-féle vállalkozás dunántúli kötetében a Sárközre vonatkozó részek eredeti szövegezése jórészt Kovách Aladár és Ács Lipót munkája, a képanyag pedig kétségteljesen kettejük gyűjtésének eredménye! Kovách – úgy látszik – csendeszen tudomásul vette gyűjtött anyaga „eltulajdonítását”, Ács Lipót élete végéig háborgott (ismerjük egy öregkori önéletrajzát!), de a vérmérséklet különbsége ellenére mindkettőjüket kikököntette a külön-külön is, közösen is tervezett monográfia megírásának természetes üteméből Malonyai nem éppen korrekt eljárása.

2. Kovách Aladár ismerté és tanulmányozta az egész megyét. A hivatalos múzeumi jelentésekkel igazolhatóan majdnem mindegyik Tolna megyei településen megfordult: tárgyakat gyűjtött, fényképezett, s feljegyzett publikációjá vá soha nem formált, hagyatékában is csak töredékesen megőrződött, esetenként igen archaikus népeleti adalékokat. Nem az ismerethiányt, az egyoldalú tájékozottságot rögzíthetjük tehát, sokkal inkább az a feltűnő, hogy a befejezettnek, megnyugtatóan lezárhatónak tetsző kutatásai sem realizálódtak tudományos publikációkban. Nem készült el pl. a Kezdetleges épületek Tolna vármegyében című tanulmányának a folytatása, pedig több évet szánt e munkára, s félmegegyeni területet beutazott. A „miért nem készült el” kérdésére megtalálható a valószínű válasz a kéziratok hagyatékban: Kovách Aladár aggályos, tudományos publikációt nehezen, már-már kínosan érelelő kutató volt. Nagy gonddal tanulmányozta, jegyzetelte a népi építkezéssel foglalkozó tanulmányokat, igyekezett egyeztetni a „házfelfedéssel” kapcsolatos elméleteket, nemcsak a magyar, hanem a kortárs német (osztrák, svájci) etnográfusok elméleti értékű megállapításaira is figyelemmel volt. Amúly megismert, ahhoz hozzájárította a maga (esetenként sajnos délibábos, nyelvi adatokkal viszont sokszorosan megtámogatott) „őskereső” elméleteit – mindezt azért, mert értelmezni szerette volna Tolna megye népi építkezésének „evolúcióját”. Sokkalta nagyobb igényű és jobb felkészültségű volt tehát, mint jó néhány, magát etnográfusnak nevező kortársa, a nagyobb igény viszont kikerülhetetlen csapdát is jelentett számára: az olykor két-három változatban megfogalmazott kéziratát ezért nem tekintette soha végérvényesnek. Ha energiáit „leíró néprajzi” közlemények, monográfiák készítésére fordította volna, alighanem az egyik legszorgalmasabb nuzéológus-előd-ként emlegetnénk. Abban az esetben is alapvetően más – kedvezőbb – lenne az utókor ítélete, ha legalább a tárcacikkeket egységes kötetű formálta!

3. Nemcsak néprajzi kutatóként, de jeles (és kivételesen szorgalmas) helytörténészként is számon kell tartanunk Kovách Aladárt. Sokrétű érdeklődését és levéltári adatgyűjtésének megszervezését azonban – sajnos – ugyanolyan aggályosság jellemezte, mint néprajzi munkálkodását. Rövidebb – tárcacikként, alkalmi adatközlésként közlé tette – helytörténeti dolgozatait még a helyben élő kutatók is elfeledték. Nagyobb igényű és alapvető fontosságú kéziratok helytörténeti tanulmányai (illetve „egy az egyben” feldolgozásra érett levéltári jegyzetanyagai) alaposabban, elmélyültebben látszanak, mint a jóval későbbi, azonos témájú, publikált dolgozatok. Megfoghatatlan, miért érezte mégis szükségét, hogy újra meg újra megírja ugyanazt a tanulmányt, s végül miért nem publikálta mégsem. (Ilyen kéziratai, illetve adatgyűjtései

Irodalom. A Szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum Történeti Dokumentációs tárában és a Tolna megyei Levéltárban őrzött iratokat és kéziratokat, a Tolnavármegyei Múzeum századeleji nyomtatott jelentéseit, a Néprajzi Múzeum Értesítőjében közzétett hivatalos dokumentumokat, múzeológiai dolgozatokat használtam, minden adat és következtetés dokumentálására ez alkalommal nincsen mód. – A szekszárdi múzeum történetére 1.: *Haug Béla*: Wosinsky Góré életrajza. Szekszárd, 1908., *Mészáros Gyula*: A szekszárdi múzeum hetven éve. Szekszárd, 1966., *Már Attila*: Tolna vármegye múzeumának megalakulása és közművelődési tevékenysége a század első évtizedeiben. *A Szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve*, VI–VII. Szekszárd, 1977. 3–28. *Gaál Attila*: Adalékok a fonográfus népdalgyűjtés történetéhez. *Dunatáj*, II (1979) 1. sz. 59–63., *Szilágyi Miklós*: Múlt és jövő a szekszárdi múzeumban. *Dunatáj III* (1980) 15–21. – *Jankó Jánosról* 1.: *Balassa Iván*: Jankó János 1868–1902. Budapest, 1975. (A magyar múlt magyar tudósai) – *Bátky Zsigmond* 1.: *Gunda Béla*: *Bátky Zsigmond*, Budapest, 1978. (A múlt magyar tudósai) – *Kovách Aladár* néhány fontosabb tanulmánya: Adalék a Tolna megyei Sárköz régi halászatához. *Népr. Ért. V.* (1904). 299–309. A tolnavármegyei Sárköz nyelvjárása. *Magyar Nyelvőr*, 33 (1904) 267–271, 333–338, A Tolna megyei Sárköz népviselete. *Népr. Ért. VIII.* (1907) 71–94, 201–221. Kezdetleges épületek Tolna vármegyében. *Népr. Ért. XIII.* (1912) 207–239., Tolna megye Múzeumának Néprajzi Osztálya. *Népr. Ért. V.* (1904) 147–157. A Tolna megyei Múzeum néprajzi osztálya (Múzeumrendezési tanulmány. Különös tekintettel a vidéki kis múzeumokra). *Múzeumi és Könyvtári Értesítő*, III (1909) 124–131.

maradtak pl. Tolna megye XVIII. századi benépesedéséről, a Mercy család telepítési akcióiról, a Tolna megyei református egyházközségek történetéről, a sárközi földrajzi nevekre vonatkozó történeti adatokról.) Publicisztikai igényű írásai egy lendületből, lényegi javítás nélkül papírra vetett fogalmazványai azt bizonyítják, hogy megfogalmazásbeli, stílusi gondjai semmiképpen sem lehettek. A Közérdek című újság főmunkatársaként is feltűntette, s igen sok, név nélkül közölt, helytörténeti és néprajzi információ megfogalmazójának őt valószínűsíthetjük. Mi bénította tehát, ha tudományos igényű dolgozatot akart megformálni?

A fentiek elsősorban pszichológiai – de nyilván gazdasági-társadalmi, (hiszen, hátha úgyszem volt mód a publikálásra?) – hátterének tüzetes felderítése azonban már más dolgozat témája lenne.

Szilágyi Miklós

Medgyessy Ferenc hősi emlékműve Sárospatakon

Sárospatak méltó emléket akart állítani az I. világháborúban meghalt csaknem kétszáz katonájának, ezért határozta el az emlékmű elkészíttetését. A szoborbizottsági elnök a pénzügyítés eredményéről a városi képviselőtestületi ülésen 1934. március 2-án számolt be „hogy társadalmi úton eddig 4968 pengő folyt be... a Bizottság 8000 Pengőben javasolja a létesítendő emlékmű költségeit.” Kivitelezési ajánlása pedig: „... Az emlékmű helyéül a Mudrány utcának a Rákóczi utcába való betorkolása, az a háromszög alakú terület állapították meg, mely a déli saroknak egyenes vonalú levágás által keletkezik... kivételre fogadtassék el a Medgyessy Ferenc budapesti szobrászművésztől származó... kicsinyített alakban és rajzban bemutatott mű, mely egy 6 méter hosszú és 3 méter magas rusztikusan kiképzett faragott kő falazatból áll, s mely az említett utcasarkot elmetező egyenes vonalban épül és mindkét oldalon egy-egy faragott kő oszloppal csatlakozik a régi kerítésvonalhoz. A falazat két szárnyán egy-egy márványtábla volna rozettákkal felerősítve s a táblán Sárospatak hősi halottainak neve lenne megörökítve. A falazat középső része két lépcsővel 50 cm mélyen visszalép, amelyben a kicsinyített szoboralakban bemutatott egy koszorút kötő magyarruhás leány bronzból öntött életnagyságon felüli alakja áll, s az egész mű előterét egy félkör alakban alacsony kerítéssel elhatárolt előkert képezi.”

A kivitelezésre vonatkozó javaslat, a terv ellen több felszólalás történt. Kifogásolták, hogy a „leányalak nem kifejező”, „katonalak kívántatik”, mások az elhelyezési területet nem találták megfelelőnek, a katonai lakánya melletti téren szerették volna elhelyeztetni.

Az 1934. okt. 9-i ülésen úgy döntöttek, hogy Dr. Medgyessy Ferenc szobrásztól az emlékműhöz egy katonaalakot, egy mintát kérnek. A művész ezt a katonaalakot rajzban el is készítette, elküldte és már november 23-án testületi ülésen megnézhetők. Így a megrendelők és a művész között megállapodás jött létre, a főalak egy kézigránátoló dobó katona lett. December 12. előtt a következő szerződésben rögzítették a feltételeket:

„Szerződés, mely egyrésztől Sárospatak nagyközség képviselőtestülete, másrésztől Medgyessy Ferenc szobrászművész budapesti lakos között a hősi emlék felállítása tárgyában az alábbi feltételek mellett kötöttet: 1. Medgyessy Ferenc szobrászművész kötelezi magát, hogy a bemutatott és a sárospataki szoborbizottság által kiválasztott terv és fénykép szerinti emlékművet, az országos képzőművészeti tanács hősi emlékbizottságának jóváhagyása után Sárospatak község részére elkészíti. 2. A terv szerint a hősi emlékmű alépitménye és falazata világossárga színű szerencsi nyers kőből készül. A két oldalsó pilléren lévő írástáblák ruszkiai márványból, bronzrozettával ellátott csavarokkal erősítettnek fel. A cirka 200 hősi halott neve ékveséssel, valódi laparany aranyozással, avagy platinázással készül. Az emlékmű főalakja a szerződés mellékletét képező fénykép szerint katonaalak, mint életnagyságon felüli szobor a legjobb bronzból öntve, cizellálva és patinázva készül. 3. Az emlékmű teljesen készen, elsőrangú kivitelben Sárospatakon átadva 8000 P. azaz Nyolcezer pengőbe kerül. 4. Fizetési feltételek: 1. részlet: 1600 pengő a szerződés jogerőségekor. 2. részlet: 1700 P. a teljesen kész agyagmintának a 247000/1924. B. M. sz. körrrendeletben előírt hivatalos bírálóbizottság jóváhagyása és ezen okmány megküldése után. 3. részlet: 1700 P. az emlékmű teljesen kész átadásakor. 4. részlet: 1000 P. legkésőbb 1935. évi december hó 31-ig. 5. részlet: 2000 P. részletfizetés legkésőbb 1936. évi január hó 31-ig. 5. Az emlékművet tartozik a vállalkozó szobrászművész olyan időben teljesen készen átadni, hogy az 1935. évi május hó utolsó vasárnapján, mint hősök napján leleplezhető legyen. 6. Az emlékmű felépítése felett a felügyeletet a képviselőtestület által választott bizottság gyakorolja, mely bizottság hatáskörébe tartozik a mű lényegét nem